

Consentdemocratie, een structurele vernieuwing van de democratie

Vol verwondering keek ik naar de bestuursstructuur waaraan ik als raadslid deelnam. Veel burgers, ambtenaren, wethouders en raadsleden die allen veel inzet toonden en allemaal intensief bezig waren het beste te realiseren voor de gemeente. Maar ondanks die inzet en energie ervoeren ze te vaak een onbevredigend resultaat. Die verwondering was het begin van een zoektocht naar de achterliggende oorzaken van dit slechte rendement en naar mogelijke verbeteringen, samen met andere verwonderaars. Deze zoektocht heeft geleid tot de hier beschreven inzichten en een structurele aanpassing, die we consentdemocratie noemen. We houden daarbij de huidige democratie als basis vast en voegen daar consentbesluitvorming aan toe, alsmede een organisatiemodel van tijdelijke themagroepen, om aan te sluiten bij de behoeften van de complexe netwerksamenleving.

Met consentdemocratie denken we een bijdrage te leveren aan de structurele aanpassing van de democratie, zoals gevraagd in de ontwerpwedstrijd van de Democratic Challenge. Bij dit essay horen twee filmpjes. In 'Hoe werkt Consentdemocratie' introduceren we de methodiek en in 'Participatie in fasen Consentdemocratie' verduidelijken we de procesaanpak.

Inleiding

De kritiek op de democratie lijkt in Nederland toe te nemen. Dat is wellicht bijzonder omdat de meeste inwoners redelijk welvarend zijn, de overheidsinstellingen over het algemeen functioneren en de voorzieningen op peil zijn. Bij peilingen blijkt dat de meeste Nederlanders grote waarde hechten aan de democratie. Vrijheid, rechtsgelijkheid en zeggenschap zijn hierbij de meest genoemde argumenten. Het vertrouwen in de politici en bestuurders is beduidend lager. Er is een kloof tussen de werkelijkheid van de burgers en die van de politici.

Deze ontwikkeling is niet nieuw en er zijn ook al diverse pogingen gedaan de kloof te verkleinen. De invoering van het dualistische systeem in de gemeentes, het voordragen van een burgemeesterskandidaat, het gebruik maken van referenda, nieuwe vormen van participatie, andere vergader- en gesprekstechnieken, het gebruik van sociale media en G1000 bijeenkomsten zijn hier allemaal voorbeelden van. Ze zijn inspirerend, maar weten de kloof niet genoeg te verkleinen.

Analyse

Vanuit de Consentdemocratie zoeken we een oplossing voor structurele aspecten in participatie en besluitvorming die onvrede creëren in de relatie tussen bestuur en burger. We benoemen er drie:

Het eerste aspect betreft de beperkte representativiteit van de politicus. Met representativiteit bedoelen we de mate waarin standpunten en het beleid van gekozen vertegenwoordigers overeenkomen met wat de kiezer voor ogen stond. Politieke partijen kennen in verhouding weinig leden en het grootste deel van de stemmers kent lang niet alle

standpunten van een partij. Tevens kunnen die dan nog op bepaalde onderwerpen verschillen van het standpunt van de stemmer op de partij. Tussen verkiezingen zijn er inspraakmogelijkheden, maar de invloed die je daar als individuele burger hebt, is vaak onbevredigend.

De representativiteit is een efficiëntie instrument. Met veel mensen vergaderen is lastig. Dat is zeker het geval als je kiest voor meerderheidsbeslissingen, waarbij het aantal telt en niet de kwaliteit van de argumenten. Jouw vertegenwoordiger moet jouw argumenten interpreteren en daarmee weer anderen overtuigen (fractiegenoten, commissieleden, gemeenteraad). De vraag is dan of uiteindelijk wel jouw echte bezwaar goed gehoord wordt. Je recht op gelijkwaardige deelname aan de besluitvorming en je zelfbeschikkingsrecht kan in de knel komen.

De grotere gemeenten, de complexe en verdichte samenleving en de toegenomen mondigheid van de burger maken juist deze twee punten tot een prominente uitdaging in vergelijking tot midden vorige eeuw. De vertegenwoordigers waren je destijds al bekend vanuit de levensbeschouwelijke of sociaaleconomische zuil waar je deel van uitmaakte of je volgde het advies van de dominee of de vakbond. Nu stapt de mondige burger zelf naar de wethouder, rechter, pers of start een actiegroep. De gekozen vertegenwoordiger loopt het risico de individuele burger niet optimaal te kunnen vertegenwoordigen door de complexiteit van de onderwerpen.

Een tweede effect van de vertegenwoordiging is dat de discussies in de gemeenteraad gevoerd worden door wethouders en raadsleden die zich vaak in beperkte tijd in een onderwerp hebben moeten inlezen. In besluitvormende vergaderingen kunnen bij belanghebbenden, deskundigen en ambtenaren op de publieke tribune zorgen ontstaan over de gebruikte argumenten en de kwaliteit van de uitkomst.

Ook voor politici is het niet altijd bevredigend. Als vertegenwoordiger van de burger doe je je uiterste best en toch krijg je vaak nog veel kritiek.

Het tweede aspect is het invloedsmoment. Hiermee bedoelen we de mogelijkheden in de tijd om de besluitvorming daadwerkelijk te beïnvloeden. Nu kan je één keer in de vier jaar stemmen. Bij een inhoudelijk onderwerp mag je daarnaast inspreken in de commissie- en gemeenteraadsvergaderingen, maar meebeslissen is nagenoeg niet mogelijk. De laatste jaren worden veel experimenten en hulpmiddelen ingezet in de creatieve fase om ideeën te genereren. Goede initiatieven, maar het versterkt niet het vertrouwen van de burger als vervolgens niet duidelijk wordt wat met de enthousiast geleverde ideeën gedaan is. Juist bij de besluiten en de afwegingen staat de burger buiten spel en wordt verwezen naar de gekozen volksvertegenwoordiger.

Vanuit het perspectief van het individu wil je aan die besluiten deelnemen waarbij jij actie en energie voelt. Daar maak je je hard voor en daarvoor span je je in. Andere onderwerpen laat je over aan anderen. Daarom is het ook lastig punten te agenderen. Al gauw wordt je verweten een minderheid te zijn (we tellen graag) en dus ben je niet belangrijk. Ook mag je niet meedoen als je net aan de verkeerde kant van een grens (gemeentegrens, provincie of

landsgrens woont). En dat terwijl de problemen vaak niet zo afgebakend zijn. Ook de aansluiting op de netwerksamenleving is niet optimaal. De mensen organiseren zich in gelijkwaardige netwerkstructuren (bijvoorbeeld verenigingen en netwerken). De overheid is nog steeds sterk hiërarchisch en geografisch georganiseerd. Dat dit niet volstaat, blijkt ook uit de vele gemeentelijke en regionale samenwerkingsverbanden. Hierbij staat de democratische controle onder druk. Waarom mag je niet overal je stem inbrengen en verantwoordelijkheid nemen, zeker als je onderscheidende informatie hebt?

Het derde aspect is de meerderheidsbesluitvorming. De huidige vergaderorde is niet gebaseerd om samen tot een beter voorstel te komen, maar om een meerderheid te krijgen. Het besluit valt op basis van het standpunt van de meerderheid, terwijl de democratie aan kracht wint als zij ook probeert de zorgen van de minderheid zoveel mogelijk te ondervangen. De meerderheidsbesluitvorming nodigt uit tot debattechnieken die gebaseerd zijn op retoriek en overtuigen. Naar de argumenten van de tegenstanders wordt nauwelijks geluisterd, zeker niet als de meerderheid aan het begin van de vergadering al duidelijk is. De betogen zijn dan ook vooral bedoeld om de toehoorders (publieke tribune) te laten weten hoe een partij over een onderwerp denkt en ze te verleiden de volgende keer op hun partij te stemmen. Voor de betrokkene die verwacht dat er een inhoudelijke keuze wordt gemaakt en zijn argumenten serieus worden gewogen, inspireert dit niet en hij voelt zich getuige van een politiek spel. Het willen overtuigen kan ook leiden tot polarisatie waarbij eigen voordelen steeds mooi gepresenteerd worden en de zorgen van de tegenstanders worden gebagatelliseerd. Dat is niet geloofwaardig voor de burger. Als burger weet je dat de meeste problemen niet zwart of wit zijn. Het erkennen van de zorgen en standpunten van de ander geeft binding en onderling respect. De huidige structuur nodigt hiertoe te weinig uit.

Consentdemocratie

In de consentdemocratie pakken we deze knelpunten aan door aan de huidige democratie de besluitvorming met consent toe te voegen en daarbij de mogelijkheid te bieden om op elk thema mee te besluiten en daarmee medeverantwoordelijkheid te nemen voor dat besluit.

Dat kan in de gemeenteraad, in de gemeentelijke uitvoeringsorganisatie en ook in de participatie/themagroepen. Bij consentbesluitvorming wordt een besluit genomen als geen van de deelnemers daar een overwegend bezwaar tegen heeft, oftewel ieder geeft consent. Met consent kan ook afgesproken worden dat bepaalde besluiten genomen worden op basis van een andere methodiek (meerderheid, één persoon, groep, loting, mandatering).

Consentbesluitvorming geeft een naam aan een manier van samenwerken die we in gelijkwaardige groepen al van nature toepassen. Rekening houden met elkaar en zoeken naar een oplossing waar niemand bezwaar tegen heeft, door te vragen naar elkaars argumenten. De meesten van ons doen dit thuis, met vrienden en op het werk met collega's en in relatie tot derden. Eigenlijk werkt vrijwel alleen het openbaar bestuur expliciet met stemmingen op basis van meerderheidsbesluitvorming.

Inspirator en ontwikkelaar van de consentbesluitvorming is prof. Gerard Endenburg (Sociocratisch Centrum). Sinds de jaren 70 van de vorige eeuw is er veel ervaring opgedaan met deze methodiek en zijn veel “best practices” opgedaan met consentbesluitvorming zowel in Nederland als in andere landen. Hierover zijn diverse artikelen en video’s beschikbaar.

Vanuit ontwikkelingsperspectief is consent een logische ontwikkeling in het beschermen van de rechten van het individu. In een autocratie ben je afhankelijk van de willekeur van de despoot en in een democratie van de meerderheid. In de consentdemocratie is je inbreng gewaarborgd door je eigen consent.

Met consent bedoelen we steeds “informed consent”. Dat wil zeggen dat er toegankelijkheid moet zijn voor de deelnemers tot de informatie die nodig is om tot een besluit te komen. Ook moet de agendering en de onderwerpen waarover besloten worden, bekend zijn. Dat waarborgen is een belangrijk aandachtspunt van de gemeenteraad bij het stellen en toetsen van de kaders.

Het komen tot een besluit met consent vergt enige scholing en oefening. Zeker voor politici, is het in het begin een stap om, als je al een meerderheid hebt, toch nog te willen luisteren naar de bezwaren van een klein aantal mensen. Maar juist daarin kan de crux zitten, die in een later stadium veel frustraties, tijd en geld bespaart. Ook voelen mensen met bezwaren die een minderheidsstandpunt vertegenwoordigen zich hierdoor gehoord en gerespecteerd.

Consent verschilt wezenlijk van consensus. Bij consensus wordt gevraagd om je instemming. Dat dwingt tot een keuze. Bij consent voel je je vrijer om je inbreng te delegeren. Consent verschilt ook wezenlijk van veto. Bij veto gebruik je macht en hoef je niet je argument of bezwaar te onderbouwen en bij te dragen aan de oplossing. Je plaatst jezelf als het ware buiten het proces. Consent nodigt uit tot co-creatie en een open communicatie. Werkwijzen die meetbaar bijdragen aan duurzame resultaten en een betere verstandhouding tussen mensen die participeren onderling en tussen burger en bestuur.

Een consentbesluit maakt het individu verantwoordelijk voor de uitkomst. Je kunt je immers niet verschuilen achter de meerderheid die het verkeerd zag. Jij, als individu, had het schip kunnen keren. Dat maakt het onthouden van consent tot een serieuze afweging bij jezelf of jouw bezwaar echt zwaar telt. Hierdoor is de informatieprikkel aanwezig die nu volgens politiek filosoof Brennan ontbreekt. Hij bedoelt daarmee dat we als individu geen nadeel ondervinden als we voor onuitvoerbare plannen stemmen, en er vaak zelfs toe worden aangemoedigd. Als we daarentegen wel direct de gevolgen ervaren (een drukke straat oversteken) kijken we wel goed uit.

Het besluiten op basis van consent heeft een groot aantal implicaties. Het geeft het individu de mogelijkheid echt voor zijn belang op te komen. Dat geldt voor de burger, maar ook voor de ambtenaar, de wethouder en de politicus. Je kunt niet overstemd worden. Hierdoor is het lobbyen ook minder nodig.

Je kunt met een gerust hart delegeren. Vaak zijn er veel mensen met dezelfde argumenten. Met een meerderheidsbeslissing moet je komen opdagen, omdat je anders overstemd kunt worden. Dat is inefficiënt. Er zijn voorbeelden dat parlementariërs van hun ziekbed gehaald zijn om te stemmen. Maar ook in veel raadsvergaderingen voeren slechts een beperkt aantal raadsleden het woord. Bij consent is dit niet nodig. Het maakt de vergadering overzichtelijker en minder afstandelijk. Als niet aanwezige kun je er op vertrouwen dat je niet overstemd wordt en kun je je tijd besteden aan jouw prioriteiten.

De sfeer van de discussies in de raadszaal verandert. Er is veel minder neiging om te polariseren en te overtuigen en er wordt meer verbinding gezocht op het verschil in visie en inzicht. Alleen al de vraag “Wat kunnen we doen om jou ook het voorstel te laten ondersteunen”, geeft de persoon met zorgen het gevoel serieus genomen te worden. En dat is vaak de basis voor de oplossing. Luister bijvoorbeeld naar de online audioverslagen van de Raadsvergaderingen van de gemeente Utrechtse Heuvelrug. Een groot contrast met de debatstijl van 5 jaar geleden.

De kwaliteit van de besluiten neemt toe én het draagvlak van de besluiten wordt groter. Doordat ook de informatie en de bezwaren van de minderheid geadresseerd zijn in het besluit, gaat de uitvoering van het besluit voortvarender. Terugkomen op besluiten, beroep en bezwaar komen minder voor, evenals obstructie in de uitvoering. Ook zullen de projecten minder vaak uit de hand lopen vanwege kostenoverschrijdingen en te optimistische calculaties.

De gemeenteraad zal zich meer bezig houden met visievorming en kaderstelling. De inhoudelijke discussies op onderwerpen worden meer gedelegeerd naar themagroepen (commissies), waarin een onderwerp inhoudelijk wordt voorbereid. In de consentdemocratie nemen ook de ambtenaren en burgers deel in die themagroep, en zij hebben ook consentrecht. De gemeenteraad stelt de kaders en toetst de resultaten aan de eerder gestelde kaders. De gemeenteraad vervult daardoor meer een regisserende functie. Meer dan nu ligt de focus op visie op de langere termijn.

De vraag die vaak gesteld wordt is of het wel mogelijk is om tot consent te komen? Zeker in kwesties die principieel van aard zijn (bijvoorbeeld zondagssluiting en levensbeschouwelijke kwesties). Vanzelfsprekend is dit niet, maar ook in de huidige systematiek zijn dit heikele onderwerpen. Dat kun je met elkaar constateren en je kunt eventueel ook met consent kiezen voor een andere manier van besluitvorming. Echter vaak is dat niet nodig, omdat tijdens het bespreken van de zorgen en de gehanteerde kernwaarden, in het creatieve proces een oplossing wordt gevonden waarin alle deelnemers zich kunnen vinden.

Een andere vraag die vaak rijst is of de besluitvorming dan niet “eeuwig duurt”, of in elk geval heel lang. In de praktijk blijkt dat -zeker na enige inwerktijd- sterk mee te vallen. Het raadsbrede programma, inclusief bezuinigingsafspraken dat door alle partijen van de gemeente Utrechtse Heuvelrug met consent is vastgesteld kwam in 2014 binnen enkele weken tot stand, inclusief inwonerparticipatie. Wat helpt zijn een duidelijke kaderstelling, inclusief tijdsbegrenzing en kennis met betrekking tot de consentbesluitvorming.

Desalniettemin kost het in het begin extra tijd omdat de methode onwennig is en deelnemers vaak nog vanuit de gebruikelijk attitude (denken in meerderheid) reageren. Later wordt dit beduidend korter, ook omdat het onderlinge vertrouwen groeit.

Consentbesluitvorming maakt dat je weet voor welke argumenten een stem staat. Bij polls en referenda is dat vaak onduidelijk en worden andere argumenten aan een stem toegedicht dan de stemmer mogelijk heeft bedoeld. De meeste referenda hebben dan ook niet het effect dat burgers zich meer betrokken voelen bij de besluitvorming en bieden ook beperkt houvast voor een oplossing van het vraagstuk.

Burgerparticipatie in de consentdemocratie

De burger kan in de consentdemocratie direct deelnemen aan de besluitvorming op elk bestuursniveau. Daar kan hij zelf, of vertegenwoordigd, zijn expertise inbrengen en bezwaren en verlangens delen. Hij neemt dan ook verantwoordelijkheid voor de gekozen oplossingsrichting. Deze toegankelijkheid om mee te beslissen vraagt om een geschikte besluitvormingsmethodiek. Door de wisselende samenstelling werkt tellen minder goed en zien we consent als het aangewezen instrument.

De vraag die vaak gesteld wordt is of dit niet leidt tot bomvolle zalen en alle daarbij behorende problematiek. In de praktijk valt dit erg mee. Ook nu kennen we hier een paradox. Politici willen graag dat er een grote opkomst is op allerlei partij en inspraakbijeenkomsten, maar praten vaak voor een bijna lege publieke tribune. Als de mensen ineens wel in grote getale opkomen, betekent dit meestal dat er in de -voorbereiding van- de besluitvorming iets is fout gegaan. (Vergelijk de bijeenkomsten over de asielcentra in Steenberg en Culemborg, met die van andere plaatsen die veel meer asielzoekers hebben opgenomen). Ter vergelijking, als bij een ledenvergadering van de voetbalvereniging de zaal vol zit, dan is de kans groot dat er sprake is van een ernstige zaak, zoals seksueel misbruik of fraude.

Komen in de consentdemocratie veel mensen op een thema af dan is dit winst omdat dan veel kennis, expertise en inzichten worden ingebracht. De eerste fase zal dan zijn het besluitvormingsproces met elkaar vorm te geven. Doordat besloten wordt met consent zullen velen dit delegeren aan één van de andere aanwezigen met vergelijkbare argumenten. Ook helpen moderne tools bij het informeren van de mensen om te komen tot een werkbare procedure. De vormgeving van het proces is niet vast, maar is onderdeel van de consentaanpak. Het zal dan ook per project verschillen. Wel is een structuur nodig om te bewaken dat dit proces zorgvuldig verloopt. Dit kan gedaan worden door de verkennersgroep.

In het proces onderscheiden we een aantal fasen

De initiatieffase

De verkennersgroep bewaakt dat de initiatieven (van de burger, van een hogere overheid, van de Raad zelf of van de wethouder), op een zorgvuldige wijze worden afgehandeld. De verkennersgroep schat de voorstellen in op de meest geëigende vorm van behandelen. Dat kan bijvoorbeeld ambtelijke afhandeling zijn, afdoening door het College of directe bespreking in de Raad. Bij projecten waarbij ingeschat wordt dat er maatschappelijke betrokkenheid nodig of wenselijk is, zal men kiezen voor een participatieve aanpak in een themagroep. De

verkennergroep doet hiervoor een voorstel voor de kaders. De Raad stelt deze vast, waarna de groep met consent aan de slag kan. De verkennergroep is een hulpkring (commissie) van de Raad. Maar hier geldt ook dat de samenstelling bepaald wordt door de benodigde kennis en expertise om gezamenlijk tot een goede afweging te komen. Daarom zullen ook participatie/communicatiedeskundigen en de mensen die de planning en capaciteit van het College en Raad en ambtelijk apparaat kennen een nuttige bijdrage kunnen leveren. De verkennergroep doet voorstellen voor de kaders en doelen en globale projectsamenstelling en duur van een thema op basis van consent, die zo nodig in de Raad worden vastgesteld.

De ontwerpfase

In de ontwerpfase wordt de projectgroep samengesteld. De projectleider nodigt de noodzakelijke deelnemers uit en doet een “open call”. Met de aanwezigen worden de kaders en elkaars zorgen en verlangens verkend en verduidelijkt. Daaruit ontstaat een gezamenlijk beeld over de invulling van eventuele ontbrekende kennis en expertise en consent over de eigen werkvorm en ieders bijdrage en rol. Dan kan de groep aan de slag met het verkennen van mogelijke oplossingen. Hierin kunnen alle bestaande technieken en media gebruikt worden. Ook veel van de experimenten uit de Democratic Challenge kunnen hier toegevoegde waarde leveren. Vervolgens worden de ontwerpen beoordeeld en komt men samen tot een voorstel, met consent.

Dit voorstel gaat met een uitvoeringsplan naar de Raad. Deze toetst het voorstel op de kaders. Als het daarbinnen is, gaat het ontwerp naar de uitvoeringsfase. Belangrijk voor het draagvlak is dat de Raad hier geen nieuwe feiten en informatie als een deus ex machina aan toevoegt, die het voorstel in de kern raken. In dat geval moet een extra ronde worden ingelast in de ontwerpfase, waarbij de politicus daar met consent zijn bezwaar kan inbrengen.

De uitvoeringsfase

In de uitvoeringsfase wordt een project uitgevoerd. Ook hier is het van belang om eventuele problemen zoveel mogelijk in overleg met betrokkenen op te pakken. Natuurlijk gebeuren er onverwachte zaken en dat vergt ook hier creativiteit.

Amerikaans onderzoek [Bleiker] heeft uitgewezen dat overheidsprojecten het meest succesvol waren indien ze werden uitgevoerd op basis van “informed consent”. Het draagvlak en de kwaliteit gingen omhoog en de implementatietijd was korter.

De evaluatiefase

In de evaluatiefase wordt het project geëvalueerd. Wat leren we als gemeente van dit project. Wat kunnen we in het vervolg anders doen? In een lerende gemeente gaan mensen meer verantwoordelijkheid nemen voor elkaar en hun omgeving en dus ook eerder initiatieven nemen die bijdragen aan oplossingen voor vragen en problemen in de samenleving.

Verdieping

De toevoeging van Consentbesluitvorming aan de democratie en de toegankelijkheid om deel te nemen aan de besluitvorming op elk niveau hebben een structurele invloed op de samenleving. Dat vereist een zorgvuldige invoering.

In de gemeente Utrechtse Heuvelrug is de afgelopen zes jaar op verschillende manieren met deze methodiek geëxperimenteerd. Een met consent vastgesteld Raadsprogramma en een aantal met de geschetste projectaanpak uitgevoerde projecten. Ook de werkwijze van de commissies is veranderd in een benadering van thema's in een drie fasen aanpak (Beeldvormig, Oordeelvorming en Besluitvorming). In de eerste fasen worden belanghebbenden en betrokken uitgenodigd om ook actief en direct aan tafel deel te nemen.

De ervaringen zijn positief zowel vanuit ambtenaren, college, gemeenteraad en burgers. In het VNG Magazine stelt fractievoorzitter Hugo Prakke van D66: *“Ervaring leert dat het debat juist geconcentreerd gevoerd wordt op die punten die zwaarwegend zijn en waarmee partijen zich ook kunnen profileren. We discussiëren over die aspecten die er echt toe doen. We verspillen geen tijd aan discussies over futilliteiten. Het politieke debat wordt zuiverder en sterker. ... Door samen te bekrachtigen dat fracties het over veel onderwerpen al eens zijn, verspillen we geen energie aan politieke spelletjes. De energie gebruiken we om samen met inwoners te werken aan oplossingen. Het raadsbrede programma stimuleert en inspireert.”*

Ook is uit peilingen gebleken dat het vertrouwen van de burger in het bestuur is toegenomen.

Leidt consentbesluitvorming tot de macht van de minderheid? Hoewel dit zeker niet het geval hoeft te zijn, ligt hier wel een aandachtspunt voor het op zorgvuldige wijze doorlopen van het proces tot consentbesluitvorming. Doe je dat niet, dan kan het inderdaad zo lijken dat de eenling aan de macht is. Maar in tegenstelling tot een veto wordt van die persoon wel gevraagd dat hij zijn argumenten deelt en ook mee zoekt naar een oplossing binnen de gestelde kaders. Dat geeft een zekere druk omdat het vraagt om besluitvaardigheid, timemanagement en creativiteit. Indien het niet lukt binnen de kaders tot een besluit te komen, kan de themagroep de opdracht teruggeven en het besluit overlaten aan de Raad.

Is consent alleen voor de elite /hoger opgeleiden? Dit is ook één van de verwijten van bijvoorbeeld de G1000 en de inspraakavonden zoals die nu georganiseerd worden. Maar is het te voorkomen dat mensen die ergens voor gaan of deskundig in zijn ook in de praktijk meer een stempel drukken op de uitkomst? Ook nu zijn deskundigheid en inzet vaak invloed verhogende factoren. Als een bepaald persoon of bepaalde groep toch de overhand krijgt en dit kan leiden tot (sociale) onrechtvaardigheid, hoeft in de consentdemocratie maar één persoon op te staan om dit te corrigeren met een bezwaar. Dat kan een raadslid zijn. Daarbij moet overigens niet de overtuigingskracht onderschat worden van een individu die wezenlijk miskend wordt. Dat geeft een niet te ontkennen authentiek signaal.

Het ideologische debat verdwijnt niet in de consentdemocratie. Bij concrete voorstellen gaat het bij consentbesluitvorming nu juist om de essentiële bezwaren. Die brengen de discussie naar de kern. Waarin verschillen onze ideologieën en hoe vinden we elkaar. Ook omdat de

aandacht van de Raad meer op kaderstelling en lange termijn komt te liggen, komt er mogelijk meer debat over de ideologische verschillen.

Het beschermen van de (rechten van de) zwakkere wordt vaak beschouwd als een belangrijke taak van de overheid. In de consentbesluitvorming blijft dit onverminderd gelden. De gekozen vertegenwoordiger kan en zal dit ook blijven doen (zelfs versterkt door zijn consent). Verder is het belangrijk bij de kaderstelling door de Raad ook aandacht te hebben voor de positie van de zwakkere als deze in bij het onderwerp in het geding zijn.

Kan een raadslid nog wel onafhankelijk beslissen als hij ook meedoet aan de bepaling van de gewenste oplossingen? Oftewel verliest hij niet een deel van zijn objectiviteit? Ook in het huidige stelsel roept dit soms vragen op, maar bij de consentdemocratie wordt expliciet gevraagd aan belanghebbenden om direct deel te nemen aan de besluitvorming en niet pas achteraf zijn kennis in te brengen. Bij consentdemocratie willen we dat alle argumenten aanwezig zijn tijdens het besluitvormingsproces. Daarin ligt een taak voor de verkennergroep en voor elk raadslid om zowel bij de kaderstelling als bij de besluitvorming in de Raad te verifiëren dat enerzijds alle relevante belanghebbenden hebben deelgenomen én dat zij allemaal in alle vrijheid en openheid hun consent hebben gegeven en bijvoorbeeld niet zijn bedreigd of gechanteerd. Dat is ook een belangrijke taak van de voorzitter die de groep tot consentbesluitvorming leidt. Een onafhankelijk voorzitter is vaak nuttig.

Verschillen met andere modellen

Vanuit de sociocratie wordt ook een bestuursmodel gepresenteerd waarbij de besluitvorming plaatsvindt op basis van consent. De sociocratie kent een opbouw vanuit de wijk naar het landsbestuur, waarin je als individu direct in de wijk mag meebepalen en in de andere bestuurslagen via afvaardiging. Vanuit de consentdemocratie willen we meer aansluiten bij de behoeften van de netwerksamenleving en het individu de gelegenheid bieden om op elk niveau en ook themagericht zijn kennis en vaardigheden in te brengen.

Van Reybrouck stelt in “Tegen Verkiezingen” een systeem van loting voor. Hij wil hiermee zorgen dat de besluiten genomen worden door een afspiegeling wordt van de samenleving. Omdat te waarborgen ontstaat een meervoudig model van loting. We vragen ons hierbij af in hoeverre het individu accepteert dat hij wordt vertegenwoordigd door een “leek”. Stap je in een vliegtuig dat bestuurd wordt door een gelote banketbakker? Of wil hij/zij toch liever zelf zijn argument inbrengen en dan serieus genomen worden.

In de directe democratie mogen burgers over veel onderwerpen door middel van (bindende) referenda hun voorkeuren aangeven. Hierdoor wordt een goede afspiegeling van de mening van de bevolking beoogt. Nadeel van deze methodiek in onze ogen is dat het de besluitvorming polariseert en terug brengt tot ja of nee. De achterliggende argumenten ontbreken en ook de integrale afweging.

We hebben de consentdemocratie beschreven vanuit de lokale democratie. Maar het is ook schaalbaar naar provinciaal, landelijk, Europees en Globaal niveau. Want we hebben nu relatief weinig invloed op die zaken die zich buiten onze landsgrenzen worden besloten, maar waarvan wij ook de gevolgen merken.

Formeren met consent

Momenteel (september 2017) wordt nog ijverig onderhandeld over de nieuwe regering onder leiding van Gerrit Zalm. Dit is een moeizaam en lang onderhandelingstraject. De beoogde coalitiepartners lopen niet over van enthousiasme en de vermoedelijke oppositie deelt nu al plaagstoten uit. Voor ons is het een lonkend perspectief als een regering gevormd zou worden op basis van consent van alle partijen.

Conclusie

In de consentdemocratie sluiten we aan bij het grondrecht van elke burger om zelf te mogen beschikken. Door consentbesluitvorming toe te voegen aan de democratie in combinatie met een open toegankelijkheid, maken we dit mogelijk. De experimenten in de Gemeente Utrechtse Heuvelrug stemmen optimistisch. Maar meer experimenten zijn nodig om het in al zijn facetten te toetsen en door te ontwikkelen. De emanciperende burger in een complexe maatschappij maakt structurele aanpassingen aan de huidige democratie noodzakelijk. Wij dragen graag ons steentje bij.

www.consentdemocratie.nl

Carien Huijzer

Mirjam van Zweeden

Jan Broekgaarden

September 2017.

Verwijzingen

‘Hoe werkt Consentdemocratie’

‘Participatie in fasen Consentdemocratie’

VNG Magazine, 11 sept 2015.

Prof. dr. ing. GE Endenburg, *Sociocratie als Sociaal Ontwerp*, proefschrift Universiteit van Maastricht 1992.

[From Competition and collusion to content-bases collaboration](#): a case study of local democracy, Prof. dr. ir. AGL Romme e.a , TUE/Eindhoven, 2017 [International Journal of Public Administration](#)

[Nota Bruggenbouwen](#), eindrapport Bruggenbouwers Utrechtse Heuvelrug 2013,

[Decision making by consent](#) (video)

[Democratic Challenge](#)

Bleiker: Public Participation [1995], Monterey, Insitute for Participatory Management and Planning

Dr. Corry-Ehlen, proefschrift ‘Co-Creation of Innovation: Investment with and in Social Capital, studies on collaboration between education – industry, government

David Van Reijbrouck, Tegen verkiezingen, 2013 De Bezige Bij.

Jason Brennan. Against Democracy (<https://www.vn.nl/het-probleem-van-de-democratie-ligt-bij-de-kiezers/>)

[pnikamodel interactie burger bestuur](#)

www.krokuscreatie.nl